

Posudek na práci PhDr. Michala Vašečky, Ph.D.
Postoje verejnosti k cudzincom a zahraničnej migrácii
v Slovenskej republike

Paneurópska vysoká škola v Bratislave	
Datum:	23-10-2018
Ev.č.:	FM-8/2018-VaV
Prílohy:	Vybavuje:

Nemůže být nejmenších pochyb o tom, že předložená práce analyzuje velice aktuální téma. I když studie pochází z roku 2009, není to její nedostatek, nýbrž, jak rozeberu dále, patří to k jejím silným komparativním výhodám.

Práce má tři části a její autor využil při zpracování celou řadu rozdílných výzkumných metod, které se velice dobře doplňují a dohromady vytvářejí plastický celek s velkou vypovídací hodnotou. Vhodně jsou zkombinovány kvantitativní a kvalitativní postupy, dobře je zvoleno odlišné složení tří fokusových skupin.

Ve svém posudku se jakožto oponent zaměřím pouze na ty části práce, které by mohly vyvolat diskusi odlišných názorů. Předdesílám, že se jedná o otázky, které jsou diskusní již svojí povahou a ani v nejmenším nezpochybňují přínosy práce jako celku.

V úvodu je správně konstatován rozpor mezi politikami národních států a prostředím nadnárodních globalizovaných trhů, které je obklopuje. Je však třeba dávat si v této věci pozor na romantizující pohled, podle něhož fenomén hranic stejně tak jako rozlišení na „my“ a „oni“ vzniká teprve až se vznikem moderního státu. Před vznikem státních hranic plnily podobnou funkci hranice panství a hradby měst. I když například instituce pasů vzniká teprve s moderním státem, naprosto stejnou funkci plnila v dřívějších dobách potvrzení umožňující relativně hladký průjezd cizím územím. Rozdělení na „my“ a „oni“ bylo v předmoderních dobách potvrzováno mnoha způsoby (od nošení místních krojů až po právo na péči, jež bývalo omezeno jen na ty potřebné, kteří nemohli pracovat a přitom byli místní). Rozdělení na „my“ a „oni“ dokumentuje i bohatá antropologická literatura pro společnosti předliterární.

Připomínám to proto, že by bylo naivní domnívat se, že s případným oslabením či zrušením instituce státních hranic rozdělení na „my a ti druzí“ pomine. Pouze nabude jiných podob.

Teze, podle níž schopnost, či naopak nemožnost migrovat vytváří sama o sobě stratifikační kritérium, je poněkud zjednodušující. Snad platila v dobách, kdy proti sobě stály nomádské skupiny a skupiny

usedlé. Tehdy skutečně schopnost mobility mocensky diferencovala. Dnes má však samotná migrace tolik odlišných podob, že hovořit o ní jako o jednotném stratifikačním kritériu nedává příliš smyslu. Je velký rozdíl, putuje-li člověk zeměmi coby špičkový manažer nadnárodní firmy, anebo coby válečný uprchlík. Sám autor ostatně tuto (patrně Baumanovu) tezi v dalším textu zmírňuje.

V práci je zcela správně poukázáno na dlouhou řadu velice odlišných problémů, jež jsou s migrací spojeny. Jedná se o domnělé či skutečné potřeby trhu práce, o problémy spjaté s demografickým vývojem, o otázky bezpečnosti a kriminality, o průběh a výsledky integrace i o četné čistě kulturní aspekty. Snad mohlo být ještě více vyzvednuto, že tyto problémy se týkají v různé míře různých kategorií migrantů, jak jsme toho v řadě zemí svědky zejména v posledních zhruba čtyřech letech.

Zcela správně je vystižen pravicový pragmatický prvek otázky migrace. Je jím získání co nejlevnější pracovní síly a migrace zde funguje vlastně jako velice svérázná forma delokalizace práce. Zatímco v případě klasické delokalizace se pracovní místo přemísťuje do země s lacinější pracovní silou, v případě migrace pracovní místo sice v zemi zůstává, je však obsazeno lacinějším pracovníkem. Tlak na snižování mezd domácích zaměstnanců zůstává v obou případech stejný.

Ve studii jsem ovšem nenašel zmínku o pragmatickém prvku podpory migrace v případě levice. Některé levicové strany silně podporují migraci v situaci, kdy začínají ztrácet hlasy dělníků a řadových zaměstnanců. Od nově příchozích si slibují zvýšení svého voličského potenciálu.

Nyní k tomu, co považuji za největší přednost předložené práce. Analyzuje vztah k cizincům na Slovensku v době, kdy jich téměř dvě třetiny přicházely ze zemí Evropské unie a zbytek především z východní Asie. Bylo to v době, kdy azylantů byla naprostá menšina, převládali více či méně kvalifikovaní pracovníci, kteří hledali umístění na různě odměňovaných pozicích na trhu práce. I fokusové skupiny ukazují, že pod pojmem „cizinci“ rozuměli lidé na Slovensku před deseti léty téměř výhradně na jedné straně zahraniční manažery pracující pro velké investory, na straně druhé cizí drobné obchodníky a malé podnikatele.

Dnes si pod pojmem „migrant“ běžný občan, politik i úředník představuje někoho úplně jiného. U všech položených otázek by bylo tedy nesmírně zajímavé zjistit, zda a k jak výraznému posunu názorů v souvislosti s tím došlo. Tím spíše, že dnes již nepřichází většina cizinců z vlastní iniciativy z jiných zemí Evropské unie, nýbrž naopak hrozí postihy ze strany Evropské unie za jejich nepřijetí. Změnil se v tomto proměněném kontextu nějak i postoj k těm, kdo nadále přicházejí ze zemí Evropské unie, nikoliv ze zemí mimoevropských? A pozměnila by nějak citelná proměna složení migrantů závěrečná doporučení komunikační strategie?

Na tomto pozadí bych formuloval i další doplňující otázky: Již v původním výzkumu je konstatováno, že mezi dospívajícími jsou negativní stereotypy vůči cizincům ještě rozšířenější než mezi dospělými. Změnila se v tomto ohledu situace dnes, kdy nás od původního výzkumu dělí téměř deset let osvětové práce s mládeží týkající se právě vztahu k migrantům?

Další otázka: jak chápe autor vztah mezi praxí integrace a teorií multikulturalismu? Jde mi o to, že v Evropě samé nepanuje v této věci shoda. Zatímco ve Velké Británii je multikulturalismus považován za ideální formu integrace, ve Francii panovalo po celé 20. století přesvědčení, že integrace je pravým opakem multikulturalismu. Dodnes se vedou v této věci velice vášnivé polemiky a oba z táborů částečně ustupují ze svých pozic .

Vcelku lze konstatovat, že předložená práce se značným časovým předstihem analyzuje téma, jehož závažnost vzrostla zejména od roku 2015 přímo raketovým způsobem. Analyzuje toto téma na vysoké profesionální úrovni a představuje velice cennou a inspirativní studii. Byla by škoda, pokud by na ni v budoucnu nenavázaly další.

Z uvedených důvodů plně doporučuji práci doktora Michala Vašečky k obhájení jako práci habilitační.

V Bruselu dne 16. 10. 2018

Prof. PhDr. Jan Keller, CSc.